

Вх. № 482/05.10.2021

СТАНОВИЩЕ

От: доц. д-р Венета Кръстева, Институт по философия и социология при Българска академия на науките

Относно: дисертационен труд за придобиване на научна степен „доктор на науките”, област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, научна специалност „Социология“

Автор на дисертационния труд: доц. д-р Васил Николаев Киров

Тема на дисертационния труд: „Гъвкавост и несигурност. Социологически анализ на труда и заетостта в България 1989 – 2019“

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № РД 09-348/27.07.2021 г. на директора на ИФС-БАН

1. Информация за процедурата по защита на дисертацията

Дисертационният труд е преминал през вътрешна защита на разширен научен семинар в съответствие с чл. 39 от ППЗРАСРБ и чл.9 (1) от Правилника на ИФС за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности. Разкриването на процедурата по защита на дисертационния труд е на основание решения на секция „Общество на знанието: наука, образование и иновации” при ИФС-БАН и на Научен съвет на ИФС-БАН (Протокол №13/13.07.2021 г.).

Материалите, представени от доц. д-р Васил Киров, показват, че с 373,33 точки при изискуеми 350 той покрива минималните изисквания на БАН за придобиване на научна степен „доктор на науките“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата.

2. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата

Дисертационният труд представлява систематизация на дългогодишната активна работа на доц. Киров в областта на социология на труда и организациите. Такива изследвания са

особено важни в епохата на бързи промени по отношение на труда, свързани с глобализацията, дигитализацията, но и с редица изменения в правната рамка, започнали от 70-те години на XX век насам. За страните от бившия съветски блок освен въздействието на тези глобални процеси, трябва да се отчита и влиянието на комунистическото минало, т.е. „зависимостта от пътя“ както правилно отбелязва доц. Киров. За съжаление социалните науки и по-специално социологията в България, изостават в сравнение с тези промени и рядко се предлагат задълбочени анализи по важни въпроси като например: как се променя трудът и каква е връзката между гъвкавост и несигурност. Дисертацията, разработена от доц. Киров, не само се фокусира върху тези въпроси и обогатява знанието по тези теми, но заедно с това осветлява важни за българското общество проблеми, които се нуждаят от допълнителни проучвания. Такива са например въпросите, свързани с качеството на труда в България, спецификите на българския капитализъм, влиянието му върху развитието на труда и т.н.

Теоретичната рамка, концептуализираща връзката гъвкавост-несигурност дава възможност да се опишат съществени аспекти на труда, както на индивидуално, така и на организационно ниво. Това разширява анализа и позволява изследваният проблем да се проучи от позицията както на работниците, така и на работодателите. Киров не пропуска да отчете, макар и по-схематично в сравнение с другите два участника в трудовите отношения, и значимата роля на държавата в тези отношения – един път като създаваща регулациите, свързани с различни форми на гъвкавост, а след това в нейната контролираща роля, което би трябвало да доведе до намаляване на трудовата несигурност. Може да се каже, че дискурсът за гъвкавост на труда набляга на икономическата оптимизация, а дискурсът за несигурност подчертава негативният ефект върху качеството на труд и трудовите права на работещите.

Като достойнство на работата трябва да се отбележи систематизирането на видовете гъвкавост и различните ѝ форми на проява в контекст, в който съществуват в една реалност елементи, наследени от социалистическия период, наличието на неформални практики и нови правила на ЕС за регулиране на труда. Налагането на последните се обосновава като отговор на засилващата се конкуренция на глобалните пазари и се разпростират на световно ниво. Доц. Киров допринася към тази тема като анализира как прилаганите в други държави форми на гъвкавост, се случват на практика в българския контекст и в кои случаи гъвкавостта се проявява като положителна промяна за работещите, а в кои тя се използва основно в полза на работодателите.

Тук много важен ми се струва анализът на макроконтекста в България, който създава специфична рамка и влияе съществено върху вида промени в труда. Анализират се такива значими процеси като приватизацията и преструктурирането на индустрията в България, влиянието на чуждестранните капитали, навлизащи в страната, както и свързаните с тези процеси властови дисбаланси в тристранните отношения и ерозирането на синдикализма. Намаляването на членството в синдикални организации е глобална тенденция, а всъщност именно функционирането на силни синдикални структури, които могат да влияят върху

решенията – на работодатели и на управляващи – е важна предпоставка за качеството на труд и намаляването на несигурността.

Струва си да се отбележи, че доц. Киров не използва формален подход за изследване на гъвкавостта и несигурността, облягайки се само на статистически данни относно разпространението на видовете трудови договори, а използва инструмент, даващ много по-реалистична картина – качеството на труд. Това позволява да се видят скрити на пръв поглед аспекти от въздействието на гъвкавостта в конкретен контекст. В България например временната заетост не е толкова силно разпространена, както в Западна Европа и преобладават хората, работещи на постоянен трудов договор, което не означава, че работата е по-сигурна и с по-добро качество. Това позволява авторът да разкрие наличието на „принудителна гъвкавост“, която е в интерес на работодателите. Вижда се, че това, което е гъвкавост за едни, може да се окаже несигурност за други. Извод със значими последици, е твърдението на доц. Киров, че несигурният труд се разпространява във всички сектори на икономиката и във всички професионални групи, включително тези на мениджъри и висококвалифицирани експерти.

Особено ценно намирам изследването на слабо проучен аспект в българския пазар на труда, какъвто е влиянието на дигитализацията върху заетостта и труда, развитието на онлайн платформи и ролята им за баланса работа-личен живот. Извеждат се както положителни, така и отрицателни последици от работата от разстояние.

3. Научни приноси на дисертационния труд

Дисертационният труд допринася за обогатяване на знанието по изключително актуална и важна тема – промените в труда в България от 1989 г. до 2019 г. Изборът на времевата рамка само по себе си е принос към разбирането на проблема, тъй като авторът успява да улови специфичните за българския контекст аспекти, повлияли и продължаващи да влияят върху ситуацията в България.

Поставянето на изследвания проблем в дискурса на концепциите за гъвкавост и несигурност е достижение с научен характер, което позволява трудът и заетостта и последиците от тяхната промяна да се разглеждат от позицията на различните актьори в трудовите отношения.

Важен научен принос на автора е концептуализирането на гъвкавостта на труда, на нейната специфика и типове, както и разликите в нейното възприемане и проявление в различни икономически сектори.

Като приносен момент трябва да се посочи връзката, която доц. Киров прави между гъвкавост – институционален капацитет – използване на неформални форми на заетост – несигурност.

Не на последно място трябва да се отбележи приносът по отношение развитието на социология на труда в България чрез открояване перспективи за бъдещо развитие на дисциплината.

Изводите от представените в дисертацията изследвания имат потенциала да допринесат при формиране на бъдещи политики, касаещи трудовите отношения при

различни форми на заетост (включително от разстояние и чрез онлайн платформи); засягащи контрола по качеството на труд; адресиращи увеличаващата се несигурност в пазара на труда и заетостта. А това е важно, защото несигурността е свързана с работата и условията на труд, но отива далеч отвъд тях и засяга всяка една сфера от живота. Опасността, която ми се струва реална за нашата страна, е гъвкавостта на труда да се превърне в синоним на трудова несигурност.

4. Публикации по темата на дисертацията и тяхното отражение в научната литература

Освен дисертационния труд доц. Киров е представил в конкурса осем публикации по темата на дисертацията – една статия в списание, реферирано и индексирано в световноизвестни бази данни с научна информация; две статии в списания с научно рецензиране и пет глави в колективни монографии, част от които публикувани в престижни международни издателства (Palgrave Macmillan, Routledge).

Част от публикациите са в съавторство, за което са предоставени разделителни протоколи, удостоверяващи, че в редица от тях доц. Киров е водещ автор, а в останалите има равен принос с другите изследователи. Смятам, че работата в съавторство, особено с чуждестранни учени, е признание за способностите на кандидата и заслужава да се оцени високо.

Цитиранията, които доц. Киров е посочил на свои публикации, са от чуждестранни автори в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация. Това е свидетелство за разпознаваемостта на доц. Киров сред научната общност на международно ниво.

5. Критични бележки

Понятието „нормативна гъвкавост“ според мен се нуждае от допълнително пояснение. За мен остава неясно дали то се отнася до потенциала на регулаторната рамка да се променя или по-скоро с нея се обозначава капацитетът ѝ да поема неформални практики? Ако е второто, то тогава по какво „нормативната гъвкавост“ се различава от нарушаването на нормите?

Това, което е слабо засегнато в дисертацията, а има съществено значение по отношение на промените на труда, гъвкавостта и несигурността, са политиките, които задават посоката и поставят рамките на тези промени. Ценно би било, ако в дисертацията бе разгледана по-детайлно връзката: гъвкавост – динамика на публичните политики в сферата на труда – несигурност.

Литературната осведоменост на кандидата е много широка. В дисертацията са включени общо 233 библиографски източника, от които 52 на кирилица и 232 на латиница.

6. Лични впечатления на рецензента за кандидата

Доц. Киров се е утвърдил като един от водещите изследователи в полето на социология на труда и организациите не само в България, но и в международната научна общност. Доказателство за това са множеството международни проекти, в които участва или ръководи, публикациите в реномирани издателства и списания с висок ранг, работата в съавторство с чуждестранни учени.

7. Мотивирано и ясно формулирано заключение

Дисертационният труд на доц. д-р Васил Киров и останалите материали, представени в конкурса, са доказателство за системна и задълбочена работа в една ясно очертана научна тематика (социология на труда и организациите), в която се е утвърдил като водещ изследовател със задълбочени научни познания (в съответствие с чл.6 от Правилника на ИФС за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности). Това ми дава убедително основание да дам положителна оценка и да гласувам „ЗА“ присъждане на научна степен „доктор на науките“ на доц. д-р Васил Киров.

04.10.2021 г.
София

подпис:.....
доц. д-р Венета Кръстева